

Τι είναι ο πόνος για τους χριστιανούς; (Σπυρίδων Κ. Βολτέας, Δ/ντής Χειρουργικού Τμήματος ΕΣΥ, Ιπποκράτειο Γ.Ν.Α.)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Είναι προφανές ότι, τόσο στα βιβλικά, όσο και στα πατερικά ερμηνευτικά κείμενα, ο (ψυχικός) πόνος συνήθως περιλαμβάνεται στην ευρύτερη έννοια των θλίψεων: «Επίβλεψον επ' εμέ και ελέησόν με. Αι θλίψεις της καρδιάς μου επληθύνθησαν, εκ των αναγκών μου εξάγαγέ με», ανακράζει ο Δαβίδ[1], ενώ αλλού αναφέρει ότι «και εκέκραξαν προς Κύριον εν τω θλίβεσθαι αυτούς, και εκ των αναγκών αυτών

έσωσεν αυτούς»[2].

Το ίδιο πρεσβεύει και ο Μάξιμος, ο οποίος σημειώνει μεταξύ άλλων ότι, όταν αισθανθεί κανείς πόνο επειδή κάποιος τον προσέβαλλε και τον εντρόπιασε, θα πρέπει να γνωρίζει ότι θα ωφεληθεί πολύ διότι με την ντροπή βγήκε από μέσα του η κενοδοξία: σημειώνει ακόμη ότι, όπως την ημέρα ακολουθεί η νύκτα, ούτως την κενοδοξία και την ηδονή διαδέχονται λύπες και πόνοι (είτε κατά το παρόν είτε εις το μέλλον) και ακόμη ότι δεν υπάρχει βαρύτερος πόνος ψυχής από την συκοφαντία, είτε αφορά την πίστη, είτε την διαγωγή [3].

Είναι λοιπόν προφανές ότι, εκτός των περιπτώσεων όπου υπάρχει σαφής αναφορά στον σωματικό πόνο[4], όλες οι υπόλοιπες αναφορές αφορούν τον ψυχικό πόνο και τις θλίψεις, ασχέτως εάν υπάρχει ή όχι σαφής αναφορά.

Έτι περαιτέρω η αναζήτηση της ηδονής, ως παρά φύσιν κινήσεις, θεωρείται ότι αποτελεί ακόμη μία οδό που οδηγεί τον πτωτικό άνθρωπο στον πόνο, την οδύνη και τον θάνατο[5],[6]. Όμως ο σωματικός πόνος δεν περιλαμβάνεται στις τιμωρίες που ο Θεός επέβαλλε στον άνθρωπο για την παρακοή του, όπως αποδεικνύει η ανάλυση του Γεν. 3.16-19, όπου ο Θεός ανακοινώνει λύπες και στεναγμούς, επικατάρατον γη, ακάνθας, τριβόλους και ιδρώτα προσώπου (κόπους) για την καλλιέργεια της γης και, βεβαίως, θάνατο, αλλά ο σωματικός πόνος όμως, ως τιμωρία, απουσιάζει.

Αυτός είναι και ο λόγος που θεωρούμε ότι είναι ορθή η μετάφραση του χωρίου Γεν. 3.16 «εν λύπαις τέξη τέκνα», και όχι «εν ωδίναις», «εν πόνοις» ή έτερον τι, με την θεολογική ερμηνεία να είναι ότι πλέον δεν θα προκαλεί χαρά η έλευση ενός παιδιού αλλά λύπη, αφού η γυναίκα θα γνωρίζει ότι γεννά άνθρωπο που προορισμό θα έχει τον θάνατο. Αυτό μας προσφέρει ένα σημαντικό στοιχείο στον προβληματισμό περί της χορηγήσεως η μη ανταλγικής και κατασταλτικής αγωγής στους καρκινοπαθείς ασθενείς τελικού σταδίου, σημείο που έχει εκτενώς απασχολήσει την περί βιοηθικής έρευνα.

Η λύπη, κατά τον Μάξιμο[7], δεν είναι ενιαία αλλά διαιρείται σε λύπη αισθητική (της αισθήσεως), και λύπη ψυχική (του νοός), που προέρχεται από την στέρηση των αγαθών της ψυχής.

Γεννήτορες της ψυχικής λύπης, που αφορά είτε τα δικά μας αμαρτήματα, είτε τα αμαρτήματα των άλλων[8], είναι οι εκούσιοι πειρασμοί[9]. Και ο Θαλάσσιος ο Λίβυος θεωρεί ότι, αν και με λύπες, ηδονές, επιθυμίες και φόβους, οι δαίμονες δένουν το νου στα αισθητά, ο φόβος του Κυρίου νικά τις επιθυμίες και η κατά Θεόν λύπη διώχνει την ηδονή, ενώ η επιθυμία της σοφίας καταφρονεί το φόβο και η

ηδονή της γνώσεως διώχνει την λύπη[10].

Εύλογα λοιπόν γράφει ο Μάξιμος[11] ότι, όποιος επιθυμεί με ελπίδα την εν Χριστώ ζωή (που φυλάσσεται εις τους ουρανοίς και θα δοθεί μέσω της Αναστάσεως των νεκρών ως κληρονομία άφθαρτος, αμόλυντος και αμάραντος[12]), έχει αγαλλίαση στην ψυχή του διότι απολαμβάνει τους πνευματικούς λόγους καθαρούς από κάθε αισθητό, αλλά και λύπη στην σάρκα και την αίσθηση, ως υφιστάμενος τους πόνους και τις οδύνες που του προκαλούν οι διάφοροι πειρασμοί. Αυτοί οι πόνοι (στην ψυχική τους διάσταση) ταυτίζονται μάλιστα, κατά τον Μαξιμο, τόσο με την λύπη της ψυχής, που προξενεί η ηδονή της αισθήσεως, όσο και με την λύπη της αισθήσεως, που δημιουργεί από την φύση της η ηδονή της ψυχής: το γεγονός αυτό, όπως καθίσταται προφανές, είναι ιδιαίτερα σημαντικό στο υπό διαπραγμάτευσιν θέμα.

Η λύπη είναι λοιπόν ο ψυχικός πόνος, ο οίκτος, το στενάχωρο εκείνο συναίσθημα που στερεί την χαρά: με την έννοια αυτή λύπη, θλίψη και ψυχικός πόνος περίπου ταυτίζονται[13], με την λύπη να θεωρείται έννοια διττή, δηλαδή σωτήριος όταν προκαλείται από συναίσθηση της αγνωμοσύνης προς τον Κύριο και θανατηφόρος όταν προκαλείται από αλαζονεία και υπερεκτίμηση του εαυτού[14]. Μετά την σταυρική θυσία ο άνθρωπος μπορεί να θλίβεται και να υποφέρει, όμως έχει την συνδρομή του Κυρίου[15] και, μέσω της πίστεως, της προσευχής και της υπομονής, βιώνει μια ιδιαίτερη κατάσταση που συχνά καλείται χαρμολύπη, χαροποιόν πένθος, θεοφιλής λύπη ή ανάλγητον δάκρυον[16]. Το σημείο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στην προσπάθεια ερμηνείας, τόσο της οδύνης που βιώνει ο πιστός ενώπιον του θανάτου, όσο και της καρτερίας που συχνά επιδεικνύει.

[1] Ψαλμ. 24,16-17.

[2] Ψαλμ. 106,19.

[3] Μαξίμου Ομολογητού, Κεφάλαια περί αγάπης, Πρώτη εκατοντάς, 30, Δευτέρα εκατοντάς, 65 και Τετάρτη εκατοντάς, 88, Φιλοκαλία *ibid*.

[4] Ο Αδάμ, αφού συγκατατέθηκε στην πλευρά του (Εύα) που του πρότεινε την ηδονή, έβγαλε έξω από τον Παράδεισο το ανθρώπινο γένος (Γεν. 3,24). Και ο Κύριος που υπέμεινε τον πόνο από το κέντημά της, έβαλε τον ληστή μέσα στον Παράδεισο (Λουκ. 23,43). Ας αγαπήσουμε λοιπόν την κακοπάθεια του σώματος και ας μισήσουμε την ηδονή του. Γιατί η πρώτη μας εισάγει στον Παράδεισο και μας αποκαθιστά στα αγαθά, ενώ η άλλη μας βγάζει έξω και μας χωρίζει από τα αγαθά. Μαξίμου Ομολογητού, Κεφάλαια περί θεολογίας, οικονομίας, αρετής και κακίας, Τρίτη εκατοντάς, 23.

[5] Μαντζαρίδη Γ, *ibid*, σελ. 616.

[6] Μαξίμου Ομολογητού, Κεφάλαια περί αγάπης, Εκατοντάς Στ, Φιλοκαλία *ibid*, λγ, σελ.296 και Κεφάλαια περί Αγάπης, Εκατοντάς Γ', Φιλοκαλία *ibid*,

κε, σελ. 259.

[7] Μαξίμου Ομολογητού, Διαφόρα κεφάλαια περί θεολογίας, οικονομίας, αρετής και κακίας, Εκατοντάς Πέμπτη, Κεφάλαιον 89, Φιλοκαλία *ibid*.

[8] *Ibid*, Κεφάλαιον 97.

[9] Δύο ειδών είναι οι πειρασμοί κατά τον Μάξιμο, οι ενήδονοι και οι ενόδυνοι, δηλαδή αυτοί που επιφέρουν την ηδονή και αυτοί που επιφέρουν την οδύνη. Οι πρώτοι είναι εκούσιοι και γεννούν τα πάθη, ενώ οι δεύτεροι είναι ακούσιοι και απομακρύνουν τα πάθη. Τους εκουσίους ο Κύριος μας διδάσκει να προσευχόμεθα να αποφύγουμε, διότι προκαλούν ηδονή στην σάρκα και οδύνη στην ψυχή, ενώ, όπως ο μέγας Ιάκωβος συμβουλεύει, για τους ακουσίους πρέπει να χαιρόμεθα, διότι αφαιρούν την ηδονή της σαρκός και την οδύνη της ψυχής. Μαξίμου Ομολογητού, Διαφόρα κεφάλαια περί θεολογίας, οικονομίας, αρετής και κακίας, Εκατοντάς Πέμπτη, Κεφάλαιον 93, Φιλοκαλία *ibid*. Υπογραμμίσεις δικές μας.

[10] Θαλασσίου Λιβύου, Περί αγάπης και εγκρατείας και της κατά νουν πολιτείας, Εκατοντάς Δευτέρα, Κεφάλαια 17, 18 και 19.

[11] Μαξίμου Ομολογητού, Διαφόρα κεφάλαια περί θεολογίας, οικονομίας, αρετής και κακίας, Εκατοντάς Έκτη, Κεφάλαιον 7.

[12] Α΄ Πέτρ. 1,4.

[13] Μπαμπινιώτης Γ, *ibid*, σελ. 1027 και Lindell and Scott, Μέγα Λεξικόν της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, *ibid*, σελ. 65.

[14] Νικολάου Καβάσιλα, Περί της εν χριστώ ζωής, Έκδοσις Ιερού Ησυχαστηρίου Ευαγγελιστής Ιωάννης ο Θεολόγος, Θεσσαλονίκη 1990, σελ. 23 και 179.

[15] «Και ιδού εγώ μεθ' υμών ειμί πάσας τας ημέρας έως της συντελείας του αιώνος», Ματθ. 28,20.

[16] Βλάχος Ι (1988), Η θεραπεία της ψυχής, Γρηγόριος ο Παλαμάς, 721, σελ. 155.

[συνεχίζεται]

Παρατήρηση: Το παρόν άρθρο αποτελεί τμήμα κειμένου βασισμένου στην κατατεθειμένη στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο διπλωματική εργασία με τίτλο “Θεολογική προσέγγιση του πόνου και της οδύνης των καρκινοπαθών ασθενών τελικού σταδίου”, του Σπυρίδωνος Κ. Βολτέα, Γενικού Χειρουργού, Δ/ντή Χειρουργικού Τμήματος ΕΣΥ του Ιπποκράτειου Γενικού Νοσοκομείου Αθηνών. Η Πεμπτουσία δημοσιεύει ολόκληρο το κείμενο του κ. Βολτέα σε συνέχειες.

Διαβάστε το προηγούμενο μέρος του κειμένου [εδώ](#)